
РОЛЯК А.О.,

кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедра іноземних мов,
Подільський державний
аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІДЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена порівняльному дослідженню основних принципів функціонування та напрямів реформування і модернізації сучасної європейської системи професійної освіти вчителя в цілому. Автором схарактеризовано європейську модель педагогічної освіти та сформульовано рекомендації щодо використання прогресивних європейських ідей у педагогічній освіті України.

Ключові слова: професійна освіта вчителя, модернізація, європейська модель, рекомендації, європейський контекст

Статья посвящена сравнительному исследованию основных принципов функционирования, а также направлений реформирования и модернизации современной европейской системы профессионального образования учителя в целом. Автором охарактеризована европейская модель педагогического образования и сформулированы рекомендации к использованию прогрессивных европейских идей в педагогическом образовании Украины.

Ключевые слова: профессиональное образование учителя, модернизация, европейская модель, рекомендации, европейский контекст

The article deals with the comparative research of the modern European system of teacher education principles of functioning, ways of its reforming and modernization. Analyzing peculiar features in European model of teacher education, working with state programs and documents we came to the conclusion that professional teacher training

© Роляк А.О., 2014

principles are similar in the whole European educational environment and in general they may be described in the following way: principle of democracy; principle of openness, accessibility for all; principle of integrity; principle of flexibility; principle of continuity; principle of creativity and practice; scientific principle. The author stresses that the modern epoch has consistently formulated the European model of teacher education, characterized by humanization processes, individual based and cultural centered features, wide application of innovation and scientific research. European experience of modernization of all constituent parts of teacher education system can become a valuable asset of the comparative pedagogical science. Using this experience will lead to effective reform of teacher education in Ukraine.

Key words: *professional teacher education, modernization, European model, recommendations, European context.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В освітньому просторі сучасний час можна визначити як час глобальних трансформацій та зміни акцентів. Освіта сьогодні для кожної молодої людини є і людським капіталом, і водночас невід'ємним людським правом. Вчасно й адекватно донести до молодого покоління передові виклики суспільства знань та основні освітні цінності є пріоритетним завданням для учителя нової генерації. Незаперечно, що майбутнє кожного народу, країни і співдружності народів значною мірою залежать від якісної підготовки майбутніх педагогів[1; 2]. В такому контексті ефективна професійна підготовка вчителів для шкіл майбутнього повинна стати тим потенціалом і головним ресурсом, завдяки яким створюється динамічний освітній простір, що відкриває нові можливості для розвитку особистості, нації, суспільства та держави в цілому.

Українська освіта сьогодні (і педагогічна її складова) знаходиться на етапі входження до Європейського та світового освітніх просторів. Європейські країни у свою чергу готові запропонувати розмаїття ідей здійснення якісно нової педагогічної під-

готовки як за змістом, так і за формою. Об'єднавчі освітні процеси, що відбуваються в сучасній Європі, спонукають з одного боку до усвідомлення власного національного досвіду, його порівняння з європейськими та світовими традиціями, а з іншого – до аналізу та пошуку спільних засад складної архітектури найефективніших освітніх моделей у європейському просторі та їх адаптації до потреб національної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серйозну увагу порівняльному аналізу систем педагогічної освіти Європейських країн та обґрунтуванню нових підходів побудови ефективної системи професійної підготовки вчителя в Україні завжди приділяли сучасні вітчизняні науковці: Н.Г.Ничкало, Л.П.Пуховська, А.А.Сбруєва, О.Ю.Леонтєва, М.П.Лещенко, О.В. Сухомлинська, О.І.Огієнко та ін..

У наукових розробках таких європейських авторів як Лінда Дарлінг-Хаммод, Джон Бренсфорд, Пітер Фібек Лаурсен, Індія Подсен, Віка М. Денмарк, Мартін МакЛін, Б.Холмс, Д.Робсон, Йенс Расмуссен, висвітлюються різні підходи до вирішення проблем підготовки вчителів у євро-

пейських країнах, які накопичили значний позитивний досвід у розбудові ефективних, відкритих, гнучких, демократичних систем підготовки педагога у вищих навчальних закладах.

Наші розвідки засвідчили, що в контексті порівняльних досліджень, ґрунтовного аналізу запровадження європейських принципів сучасної професійної освіти педагогів, на основі якого можливо було б сформулювати рекомендації щодо модернізації вітчизняної системи педагогічної освіти, практично не існує. Ці обставини спонукали нас до вибору теми представленої статті.

Формулювання цілей. Основна мета статті – обґрунтувати рекомендації щодо втілення європейського досвіду реформування всіх складових системи освіти вчителя у теорію і практику професійної підготовки педагогів України. В цьому аспекті нами визначено наступні завдання: узагальнити європейські основоположні освітні принципи, прогресивні тенденції та підходи до якісної підготовки вчителя середньої школи; сформулювати настанови, що сприятимуть підвищенню ефективності підготовки українських вчителів і, як наслідок, забезпечать успішну інтеграцію національної освіти до Європейського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічною основою різнобічної діяльності усіх навчальних закладів професійної підготовки педагогічних кадрів є сукупність основних принципів у їх взаємодії та неперервній еволюції. Освітні принципи у Педагогічній Конституції Європи визначаються як ключові положення, що встановлюють будову, організацію, функціонування та розвиток системи педагогічної освіти у європейському просторі. Основними серед них є принципи: демократичності, людиноцентризму та індивідуального підходу; відкритості, доступності та гнучкості; системно-

ті; науковості, практики, творчості, академічної автономії, креативності та інноваційного розвитку [6].

У контексті нашого порівняльного дослідження сконцентруємо увагу на характеристиці основних принципів функціонування європейської системи підготовки вчителів:

Принцип демократичності. Європейська система освіти вчителя – демократична. У більшості європейських країн вона базується на державно-суспільному управлінні, що передбачає автономність вищих навчальних закладів педагогічного профілю.

Принцип відкритості, доступності для всіх. Європейська система освіти вчителя – соціально відкрита, вільна, плюралістична, базовими ідеями якої є свобода, творчість та гармонійний розвиток особистості, що передбачає широку взаємодію із соціумом, органічне поєднання усіх суб'єктів з ринковими відносинами; рівні права і можливості всіх громадян отримувати освіту без тиску та обмежень [4].

Принцип наступності та цілісності. Європейська система освіти вчителя – послідовна. Вона функціонує як цілісність, що об'єднує та інтегрує всі ступені педагогічної освіти у вигляді послідовних етапів, кожен з яких відповідає певній кваліфікації педагога.

Принцип гнучкості. Європейська система освіти вчителя – динамічна та гнучка. Всі її компоненти еволюціонують, змінюються та самовдосконалюються, швидко адаптуючись до нової інформації, сучасних науково-методичних знань та вимог міжнародного ринку праці.

Принцип неперервності. Європейська система освіти вчителя – неперервна. Вона побудована таким чином, щоб забезпечувати умови для самореалізації особистості вчителя та її подальшого гармонійного розвитку упродовж усього життя [5].

Принцип креативності та практики. Європейське суспільство знань вимагає від європейського вчителя

Таблиця 1

Рекомендації щодо використання прогресивних європейських ідей у педагогічній освіті України

Напрямок	Європейський контекст	Перспективи втілення прогресивних європейських ідей у реформуванні педагогічної освіти України
Трансформація організаційної структури	Вдосконалення багатоступеневої системи неперервної педагогічної освіти	- Розробка освітніх програм підготовки педагога дво-предметного діапазону сприятиме розширенню професійних можливостей вчителя; - включення додаткового рівня допрофесійної педагогічної освіти до системи підготовки вчителя надасть цілісності структурі багатоступеневої педагогічної освіти; - обґрунтування механізмів взаємодії між допрофесійним і базовим рівнями освіти вчителя, між вищою педагогічною і післядипломною освітою сприятиме підвищенню якості педагогічної освіти; - запровадження навчально-методичного супроводу під час вступу до професії вчителя та професійної підтримки молодого вчителя створить умови для адаптації молодих спеціалістів до професійної діяльності; - створення гнучкої оновленої підсистеми післядипломної освіти забезпечить можливість вчителів зі ступенем бакалавра здобути ступінь магістра, чи змінити напрям педагогічної діяльності.
Модернізація системи управління освітою	Поєднання процесів централізації і децентралізації	Враховання досвіду втілення європейської концепції "Поваги до незалежності освіти" сприятиме розширенню соціального партнерства у прийнятті рішень щодо: надання педагогічним закладам права на автономію та прозорого розподілу сфер освітніх послуг між педагогічними інститутами і університетами; розробки ефективних схем стандартизованого оцінювання якості освітніх програм підготовки вчителя: як внутрішнього, так і зовнішнього; введення механізмів багатоканального фінансування; запровадження переходу до громадської політики управління освітніми змінами, на основі принципів ринкової економіки та загальнонародного відкритого обговорення.
Оновлення принципів функціонування освітньої системи	Лібералізація та гуманізація всіх складових системи підготовки вчителя	Орієнтація на принципи альтернативності освіти – диверсифікація можливостей здобуття вищої педагогічної освіти створить умови на загальнодержавному рівні гнучко та ефективно реагувати на потреби до підготовки майбутніх вчителів; розширення партнерства між вищим навчальним закладом і школою, введення методик проходження практики за контрактом зі школою дасть можливість студенту свідомо визначити траєкторію освітньої та професійної діяльності; створення умов для мобільності спеціалістів, розширення співпраці із зарубіжними навчальними закладами надасть можливість українським педагогам брати участь у міжнародних дослідницьких проектах; розробка концепцій підвищення якості професійної підготовки вчителя на основі європейських ідей сприятиме підвищенню статусу професії вчителя в українському суспільстві
Реформування змісту педагогічної освіти	Перехід від предметно-змістового до компетентнісного підходу	Спрямовання змісту програм педагогічної освіти з предметного на компетентнісний підхід з урахуванням національного та європейського контексту, розробка міждисциплінарних освітніх програм вищої педагогічної освіти, спрямованих на адаптацію професійної підготовки вчителя до потреб суспільства, школи та ринкової економіки; гармонізація змісту навчальних програм та їх насичення культурно-історичними та ціннісними складовими дозволить сформувати у майбутніх вчителів готовність до саморозвитку.
Зміна технологій підготовки вчителя	Перехід від традиційних до інноваційних технологій і методів навчання	Активне впровадження інноваційного навчання у практику української педагогічної освіти, з використанням технологій проектного, проблемного, інтерактивного навчання та інформаційно-комунікативних технологій позитивно вплине на формування готовності майбутнього вчителя використовувати набуті знання на практиці; можливості здобуття більш якісної педагогічної освіти відповідно до здібностей та потреб кожного студента.
Збільшення питомої ваги наукових досліджень у педагогічній освіті	Наближення здобуття педагогічної освіти до наукового дослідження	Розробка механізмів залучення студентів до науково-дослідних мікро- і макропроектів з перших років педагогічної підготовки забезпечить розвиток та поглиблення дослідницьких компетентностей майбутніх вчителів; запровадження оновленого типу дипломного проектування, де теми дослідницьких проектів будуть пов'язані з реальними педагогічними проблемами, уможливить ефективне використання майбутнім вчителем результатів досліджень у практиці професійної діяльності.

креативності, глобальної компетентності, мобільності, критичності та нестандартності у прийнятті рішень. Перспективами розвитку педагогічної освіти є моделювання стратегічного навчання, базованого на педагогічній практиці що забезпечує «занурення» особистості в реальний педагогічний процес пізнання навчально-виховної діяльності не тільки ззовні, тобто на основі теоретичних знань, але й з середини, у всій повноті освітньої дійсності, конкретики, життєвості [6]. Поza практики підготовка майбутніх фахівців є явищем неможливим.

Принцип науковості. Європейська система освіти вчителя базується на загальній філософії освіти, вбираючи в себе всі прогресивні інновації, апробовані народами і культурами європейського простору впродовж їх історичного поступу. Разом з тим, вона є науковим аналізом та, відповідно, відлунням «духу сучасної епохи», що реалізується в поточному часі і просторі [3].

Відповідно до вищезгаданих принципів ми розробили класифікацію прогресивних європейських підходів та ідей і перспектив їх втілення в українській педагогічній освіті, яку наочно представлено у табл.1.

Отже, на нашу думку, основними підходами ефективного функціонування та подальшого розвитку педагогічної освіти України, відповідно до європейських стандартів можуть бути наступні:

1. Ідея вдосконалення багатоступеневої системи неперервної педагогічної освіти, що призведе до трансформації організаційної структури освітньої системи.

2. Поєднання процесів централізації та децентралізації з поступовим розширенням автономії педагогічних вищих навчальних закладів, що відобразиться безпосередньо на модернізації системи управління освітою.

3. Оновлення принципів функціонування освітньої системи через

лібералізацію та гуманізацію всіх складових системи підготовки педагогів створить умови на загальнодержавному рівні гнучко та ефективно реагувати на індивідуальні потреби до підготовки кожного майбутнього вчителя як професійної особистості.

4. Гармонізація змісту навчальних програм, їх насичення культурно-історичними та ціннісними складовими, перехід від предметно-змістового до компетентнісного підходу при реформуванні змісту педагогічної освіти дозволить сформувати у майбутніх вчителів готовність до неперервного вдосконалення і саморозвитку.

5. Зміна традиційних на інноваційні технології і методи підготовки педагогічних кадрів дасть можливість здобувати якісно новий вид педагогічної освіти відповідно до здібностей та потреб кожного студента.

6. Наближення педагогічної освіти до наукового пошуку, відповідно, позначиться на збільшенні питомої ваги наукових досліджень у педагогічній освіті.

Висновки. Наш науковий аналіз продемонстрував, що педагогічна освіта відтворює культурний, інтелектуальний та ціннісний потенціал суспільства в цілому. Отже в умовах стрімких змін сьогодення, система освіти вчителя будь-якої європейської країни не може залишатись незмінною, вона повинна обов'язково трансформуватись відповідно до нових освітніх реалій. Висвітлюючи основні параметри європейської педагогічної освіти, ми сформулювали сім основних європейських освітніх принципів, до яких відносяться: принцип демократичності; принцип відкритості, доступності для всіх; принцип наступності та цілісності; принцип гнучкості; принцип неперервності; принцип креативності та практики; принцип науковості.

Сучасна епоха послідовно сформувала європейську модель педагогічної освіти як освіти, що характеризується багатоступеневістю та

неперервністю; демократичністю; людиноцентризмом; інноваційністю; науковістю.

Можна впевнено констатувати, що європейський досвід модернізації всіх складових частин демократичної, гуманістичної, особистісно-орі-

єнтованої, культуротворчої системи освіти вчителя, може стати цінним надбанням української порівняльної педагогічної науки. Використання цього досвіду, на нашу думку, призведе до ефективного реформування системи педагогічної освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / [упоряд.: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д. Грубунко В.В., Бабин І.І.]. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2003. – 56 с.
2. Про національну доктрину розвитку освіти / Указ президента України № 347/2002 від 17.04.2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/2827>.
3. Darling-Hammond L. Constructing 21st century Teacher Education / Linda Darling-Hammond // *Journal of Teacher education*. – 2006. – Vol.57. – № 3. – P.300 – 314.
4. Eurydice. *Higher Education in Europe 2009: Developments in the Bologna Process* / Eurydice, EACEA. – Brussels: Eurydice Publ., 2009. – 72 p.
5. Eurydice. *Key topics in education in Europe. The Teaching profession in Europe: profile, trends and concerns [Supplementary report. Reforms of the teaching profession: a historical survey (1975-2002): Volume 3]* / Eurydice. – Brussels: Eurydice Publ., 2005. – 28 p.
6. *Pedagogical Constitution of Europe*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.arpue.org.